

ναυτῶν. «Ίδετε, ιδέτε, ἐξηκολούθησεν ἀνοίγων τινὰ ἐξ αὐτῶν ὅπως δείξῃ τὴν ἀξίαν τοῦ ἐμπορεύματός του, ἕκαστος ἔχει τὸ στρώμα του, τὰς σινδόνας του καὶ τὴν σισύραν του. Τοῦτο στοιχίζει τρεῖς πέννας κατὰ νύκτα, ἕκαστος δὲ νοικιστῆς ἔχει ἕνα ἀριθμὸν.» Τῷ ὄντι, ὁ κύριος Γιάννης εἶχε δίκαιον ἀναλόγως τῆς πληρωμῆς ἢ οἰκίας του ἐτρεῖτο ἄριστα.¹

Πρὸς πλήρη ἀκριβείαν τῶν ἐρευνῶν μας, ὁ κ. Πρίς ὠδήγησεν ἡμᾶς εἰς τὸ *Ίστορικό Λονδίνου* (δωμάτια τοῦ ἀνατολικοῦ Λονδίνου). Τὸ εὐρὺ τοῦτο κατάστημα, τὸ ὁποῖον περιέχει δωμάτια ἐργατῶν μόνον, συνίσταται ἐκ πέντε οἰκιῶν τῆς ὁδοῦ *Οὐέντουορθ*. Ἡ διάθεσις τοῦ οἴ-

1. Ἐπεκράτει ἀληθῶς μεγάλη τάξις ἐν αὐτῷ, ἀλλ' ἡ διασκευαστικὴ δὲν ἦτο τόσο εὐθνή ὅσον εἴη ἐν Πεκίῳ. Οἱ κίβαν τῶν πτερῶν τῶν ὄρνιθων, περὶ ἧς ποιεῖται λόγος ὁ Π. Κούκ ἐν τῷ περὶ Σινικῆς Ἀδιοκρατορίας συγγράματί του. Ἐν ἐκείνῃ, ὡς ἀναφέρει ὁ περιώνημος καὶ εὐσεβέστατος ἱερὰπόστολος, οἱ πτωχοὶ πληρύνουσιν ἡμισυ λεπτὸν κατὰ πᾶσαν νύκτα, καὶ κατακλινόντες εἰς θερμὰ στρώματα πέλουν. «Ἄπατα ἡ ἕκαστος μιᾶς εὐρωπαικῆς αἰθούσῃς εἶναι ἀκαλυμμένη ὑπὸ παγέος στρώματος πτερῶν ὄρνιθων. Οἱ ἄστυγοὶ ἐπαίεται καὶ ἀλῆται διανοικτερεύουσιν ἐν τῷ ἀπερᾶντῷ ἐκείνῳ κοιτῶν. Εἰσὶ δὲ ἐν αὐτῷ δεκάτῳ πάντες ἀνεπιρέτως, ἄνδρες, γυναῖκες, παῖδια, νέοι καὶ γέροντες. Εἶναι κοινωνισμὸς καθ' ὅλην τὴν σημασίαν τῆς λέξεως. Ἐκαστος κατασκευάζει τὴν φωλεάν του, τοποθετεῖται ὡς εἰσέρει ἐν τῷ ὠκεανῷ ἐκείνῳ τῶν πτερῶν καὶ κοιμάται ὡς δύναται. Ὅταν δὲ ἀνατεῖλῃ ἡ ἡμέρα πάντες εἰσὶν ὑποχρεωμένοι ν' ἀναχωρήσωσιν, ὑπάλληλος δὲ τινος τῆς ἐταιρίας λαμβάνει ἐκ τῶν ἐξερχομένων τὸ ὄριστον τίμημα. Ὅπως δὲ ἡ ἰσότης ἡ ἐντελεστερά τὰ παῖδια δὲν χαίρουσι τὸ ἀλλαγὸν καθιερωμένον δικαίωμα τῆς ἀποτίσεως τοῦ ἡμίσεος τιμήματος, ἀλλὰ πληρύνουσιν ὅσον καὶ οἱ μεγάλοι.

Ἐν ἀρχῇ τῆς ἰδρύσεως τοῦ φιλάνθρωποτάτου καὶ ἠθικωτάτου τούτου καταστήματος, ἡ διεύθυνσις ἐχορήγη εἰς ἕκαστον τῶν κοιμηθῶν καὶ μικρὸν τίμω σκέπασμα· ἀλλὰ τὰ χεῖρα ἐπευστὸν νὰ τροποποιήσωσιν τὴν τοιαύτην διάταξιν τοῦ κανονισμοῦ, διότι οἱ κοινοιστᾶι τοῦ καταστήματος εἶχον τὴν συνήθειαν νὰ παραλαμβάνωσι μετ' ἐαυτῶν τὰ σκεπάσματα, ὅπως τὰ πωλοῦσιν ἢ συμπληρώσιν δι' αὐτῶν τὴν ἐνδύμασιν των κατὰ τὰ ὀρμητικὰ ψυχῆ τοῦ χειμῶνος, οἱ δὲ μέτοχοι παρετήρησαν ὅτι πληρῶς καὶ ἀναπόδρατος ἐπέκειτο ἐκ τούτου καταστῆσαι. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ παντελής κατήργησις τῶν σκεπασμάτων ἦτο σκληροτάτη καὶ λίαν ἀπρεπής, ἐπενόησαν μέσον ἕτερον συμβαδίζον τὰ συμφέροντα τοῦ καταστήματος καὶ μὴ παραβλάπτον τὴν εὐπρέπειαν τῶν κοιμηθῶν. Τὸ δὲ μέσον τοῦτο, δι' οὗ ἐπέτυχον τὴν λύσιν τοῦ τοιούτου κοινωνικοῦ προβλήματος, ἦν τὸ ἔξῃς. Κατεπέδωσαν ἀπερᾶντον μᾶλλον σκέπασμα, τοσοῦτον τεραστίων διαστάσεων, ὥστε ἠδύνατο νὰ καλύπτῃ ὀλόκληρον τὸν εὐρύτατον ἐκείνον κοιτῶνα. Καὶ τὴν μὲν ἡμέραν ἀνηρτᾶτο ἐκ τῆς ὀροφῆς, ὡς γιγαντιαία σκιά, ὅταν δ' ἤρθετο ὁ κόσμος, καὶ ἐτακτοποιεῖτο, κατεβίβαζον αὐτὸ διὰ πολλῶν τροχαλίων. Σημειωτέον δὲ, ὅτι εἶχον φροντίσει νὰ κωμῶσιν ἀνεπιβήτους ὁπᾶς, δι' ὧν οἱ κοιμηθῶντες ἠδύνατο νὰ προσκβάλλωσι τὴν κεφαλὴν, ὅπως μὴ πάθωσι ἀσφυξίαν. Μόλις δ' ὑπέρωσκει ἡ ἡμέρα καὶ τὸ τερατικὸν σκέπασμα ἀνυψοῦται, ἀπ' οὗ ὅμως προηγούμενως ἐλάμβανον τὴν πρόνοιαν διὰ κρότων πολλῶν νὰ ἐξυπνώσιν τοὺς βαρύτερον κοιμηθῶντας καὶ νὰ προσκαλῶσι πάντας νὰ κρύψωσι τὴν κεφαλὴν εἰς τὰ πέλτα, ἵνα μὴ τυχῶν νὰ κρεμασθῇ εἰς τὸν ἀέρα μετὰ τοῦ σκεπασματος. Τότε δὲ βλέπει τις τὴν μορφήν ἐκείνην τῶν ἐπαιτῶν βομβοῦσαν καὶ κυλιομένην ἐν τοῖς κύμασι τοῦ ἀκαθάρτου ἐκείνου πηλιδώματος, περιβαλλομένην ἐν σπουδῇ τῆ βίχη αὐτῆς καὶ ἀκολούθως διασπειρομένην κατὰ πολυπληθεῖς συμμορίας εἰς τὰς συνοικίας τῆς πόλεως, ὅπως διὰ θεμετιῶν ἢ ἀλειψμάτων μέσον εὐρωσι τὰ πρὸς τὸ ἔξῃ.»

Ὅμοια περὶ τούτου διηγεῖται καὶ ἡ Κ. Βουρδουλῶν ἐν τῇ Περιηγήσει αὐτῆς εἰς Σινικὴν, τῇ δημοσιευθείσῃ ἐν τῷ *Tour du Monde* τοῦ 1865.

κῆματος εἶναι ἀληθῶς ἀξιοσημείωτος. Ἐν τοῖς ἐστιατορίοις ὑπάρχουσι μικρὰ χωρίσματα, ὅπου δύναται τις νὰ γευματίσῃ χωρὶς νὰ φαίνεται. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι οἱ ἄγγλοι ἀρέσκονται νὰ ἐγκλείωνται ἰδίᾳ εἰς τινὰ δημόσια μέρη ὡς ἵπποι ἐντὸς σταύλου τινός. Ὁ ἀγγλοσάξων εὐχάριστος υποβάλλεται εἰς τὴν ἀπομόνωσιν πρὸ πάντων ἀγαπᾷ τὸ ἐργῶ.

Σειραὶ ἠριθμημένων κλινῶν ἐρεῖδονται εἰς τοὺς τοίχους, εἰς ἕκαστον δὲ ὄροφον ὑπάρχει ἐν δωμάτιον στολισμοῦ. Εἰς τὸ ἰσόγειον ὑπάρχει μαγειρεῖον διὰ τοὺς θέλοντας νὰ παρασκευάσωσιν οἱ ἴδιοι τὰ φαγητὰ των, ἐν δὲ τῇ κοινῇ αἰθούσῃ ὑπάρχει μεγάλη ἐστία καιομένη ἀενάως. Τῆδε κακεῖσε ἀναρτῶνται ἀπὸ τῶν τοίχων ἐπιγραφαὶ συνιστώσαι τὴν εὐπρέπειαν εἰς τε τὰς πράξεις καὶ τοὺς λόγους, καὶ ἐπιβάλλουσαι εἰς τοὺς πυγμομάχους τὴν εἰς μεμακρυσμένον τινὰ τόπον ἐξάσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματός των. Ὁ κ. Γουλιέλμος Πούλ, ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ καταστήματος τούτου, μᾶς ἐδεῖξεν τὸν τόπον τοῦτον μετὰ τινος ὑπερφανείας.

Τὸ μεσονύκτιον εἶχεν ἤδη σημάει, τὰ δὲ καπηλεῖα καὶ αἱ ὁδοὶ ἐπληροῦντο βαθυμῆδον ὑπὸ ἀνθρώπων ὑπόπτων. Ἀθλιοὶ τινες διαβαίνοντες ἔσπρωγον ἡμᾶς, ἡρῶνεν ἡμᾶς ψυχρῶς διὰ τῆς ἄκρας τοῦ ὀφθαλμοῦ ὡσεὶ ἐκτιμῶντες τὸ κέρδος τὸ ὁποῖον ἠδύνατο νὰ ἐξαγάγωσιν ἀφ' ἡμῶν, πάραυτα ὅμως, κατανοοῦντες τὴν ἀστυνομίαν, ἐλάμβανον συμπεριφορὰν μᾶλλον ἀφιλοκερδῆ· τινὲς μάλιστα εἶχον τὸ θάρρος νὰ χαιρετῶσιν εὐγενῶς τὸν κ. Πρίς, καλοῦντες αὐτὸν διὰ τοῦ ὀνόματός του. Ἐντὸς τινος καπηλείου ὅπου εἰσῆλθόμεν, καπηλείου μεστοῦ κλεπτῶν, ὁ κ. Πρίς ἀνεγνωρίσθη καὶ πάλιν καὶ ἐχαιρετῆθη ζωνρῶς. Εἰς κλέπτῃς ἐπλησίασεν αὐτὸν, μοι φαίνεται δὲ ὅτι τὸν βλέπω ἐμπρὸς μου ἦτο μικρὸσάμμος τις ἀνὴρ, ἰσχνός, ρυπαρός, ἔχων τὴν κόμην ἀτακτον καὶ ἡμεληθῆνον τὸν πώγωνα, τοὺς ὀφθαλμοὺς δὲ ἄνευ ὀφρῶν καὶ ἐρυθρούς· εἶχε πρόσωπον διηυλακωμένον ὑπὸ ρυτίδων, τὴν βίνα ἐσχισμένην, καὶ ἀναμφιβόλως διατετριμμένην ὡς ἐκείνην τοῦ Μιχαηλαγγέλου, ἐκ τῆς πληγῆς πυγμομάχου τινός, τὸ δὲ δέρμα του εἶχε τὸ χρῶμα κηλιδωμένης περαμηνῆς.

«Ἄ! φίλτατε μοι κύριε Πρίς, σᾶς ἔχομεν ἐδῶ λοιπόν, εἶπεν οὗτος πρὸς τὸν ἀστυνόμον· τί κάμνετε!» Σφίγγων δὲ τὴν χεῖρα διὰ τῶν δύο ἰδιῶν του κατησπάζετο αὐτὸν.

«Ὁ καλὸς οὗτος κύριος Πρίς, ὁ ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀστυνόμος!» ἐφώναζε δεικνύων αὐτὸν πρὸς τοὺς συντρόφους του, ἔτοιμος σχεδὸν ὦν νὰ τὸν ἀποκαλέσῃ πατέρα τῶν κλεπτῶν, καὶ πρόνοιαν τῶν λωποδυτῶν (pick-pockets).

Ὁ κ. Πρίς ἔμενεν ἠσυχάζων, ἀείποτε δὲ ἀξιόπρεπῆς ὡς ἀρμόζει εἰς ἄγγλον, καὶ προπάντων εἰς ἕνα ἀστυνόμον· ἐφαίνετο ὅμως ὡς εἰ ἔλεγε

Ἡ ἐνέργεια τῆς σοκολάτας ἐπὶ τοῦ ὄργανισμοῦ εἶνε ὄλως διάφορος τῆς τοῦ τείου καὶ τοῦ καφέ, ὅπως εἶδομεν εἰς τὰς περὶ αὐτῶν περιγραφάς. Εἶδομεν ἐκεῖ, ὅτι αἱ δύο αὐταὶ οὐσίαι ἐνεργοῦσι διεγερτικῶς ἐπὶ τοῦ νευρικοῦ συστήματος· ἡ σοκολάτα ὅμως ὡς ἐκ τῶν θρεπτικῶν οὐσιῶν τὰς ὁποίας ἐνέχει, λευκώματος καὶ λίπους, καὶ τοῦ ὀλίγου ποσοῦ τῶν ἀλάτων καὶ τῶν διεγερτικῶν οὐσιῶν, δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ποτὸν πρῶτατα διεγείρον καὶ ἰσχυρότατα τρέφον· ὡς τοιοῦτον δὲ συνκωνίζεσθαι καὶ μετ' αὐτοῦ τοῦ γάλακτος. Διότι δὲ ἐν σμικρῷ ὄγκῳ περιέχει πολλὰς θρεπτικὰς οὐσίας, πρὸς δὲ καὶ διότι εἶνε εὐπεπτος, ἀναψυκτικὴ διὰ νοσοῦντας καὶ υγιεῖς καὶ διατηρεῖται καλῶς, εἶνε κατάλληλος εἰς ἐκδρομὰς, ταξείδια κτλ. Εἴπομεν ἐνταῦθα τὴν σοκολάταν εὐπεπτον εἶ καὶ περιέχουσαν μέγα ποσὸν λίπους, τοῦτο δὲ διότι ἡ ἐνέργεια αὕτη τοῦ λίπου ἀντισοροπεῖται διὰ τῶν συνεμβαλλομένων ἀρωματικῶν οὐσιῶν, καὶ ἐπομένως δύναται νὰ πεφθῆ ὑπὸ στομάχων οὐχὶ τόσων εὐαισθητῶν καὶ εὐπαθῶν, ὅπως τὰ λιπαρὰ κρέατα καὶ οἱ λιποβριθεῖς ζῶμοι μετὰ τὴν προσθήκην τῶν διαφύρων ἀρτυμάτων καὶ καρυκευμάτων. Τὰς τυχόν διεγερτικὰς ιδιότητάς τῶν ἐν τῇ σοκολάτᾳ ἀρωματικῶν οὐσιῶν ἀποφεύγομεν προσθέτοντες περισσότερον ὕδωρ ἢ γάλα.

Ὅπως ὁ καφὲς καὶ τὸ τείον, οὕτω καὶ ἡ σοκολάτα νοθεύεται συχνότατα ὑπὸ τῶν ἐμπόρων. Ἄμυλον ἐκ φακῆς, πίσων, σάγου, γαιωμήλων, ὄρυζα, ἀραβόσιτος, κόμμι, σάλεπι, ταπιόκα, μαραντάμυλον, μιγνυόμενα μετὰ βουτύρου κοινού, λίπους, ρόκκου ὠν, ἐλαίου ἐλαιῶν ἢ ἀμυγδάλων, ἐνίοτε μετὰ κρητίδος ἢ κιμαλίας γῆς καὶ κεχρωματισμένα διὰ λεπτῆς κόνεως κεράμων (κουρασανίου) ὄχρας, κινναβάρους, θεϊκοῦ ὑδραργύρου ἔτι δὲ καὶ ἀμμίου (ἐρυθροῦ ὀξειδίου τοῦ μολύβδου) ἀποτελοῦσι τὰ κυριώτερα τῆς νόθου σοκολάτας συστατικά, ἐνίοτε δὲ καὶ τὰ μόνα.

Τὰς νοθείας ὅμως καὶ δολιότητάς ταύτας ἀναγνωρίζομεν εὐκολώτερον τῶν τοῦ καφέ καὶ τείου διὰ τῆς ὄψεως, ὀσμῆς, γεύσεως, τοῦ μικροσκοπίου κ. λ.

Ἐὰν τὰ πλινθία τῆς σοκολάτας εἰσὶν ἀμιγῆ τῶν ἄνω οὐσιῶν, θρυζόμενα δεικνύουσι ἐπιφάνειαν λεῖαν, χρώματος ὀρφνοῦ ἢ ξανθίζοντος· τὰ νοθευμένα δὲ ἔχουσι ἐπιφάνειαν ἀδρᾶν, κοκκώδη, ὑπόρριον μᾶλλον, ἐὰν δὲ περιέχουσι καὶ ὀρυκτὰς οὐσίας ἢ ἐπιφάνεια φέροι ἐρυθρὰς γραμμὰς ἢ αὐλακὰς. Ἐνίοτε ἡ διάτομος ἐπιφάνεια

τῶν πλινθίων φαίνεται ὑπόλευκος καὶ μαρμαίρουσα· τὸ τοιοῦτον ἐξαρτώμενον ἐκ τῆς λίαν θερμῆς εἰς τύπους συμπήξεως αὐτῶν δὲν εἶνε καλὸν σημεῖον. Ἐὰν ἀπὸ τῶν σπερμάτων τοῦ κακάο ἀφρήθη τὸ βούτυρον, ἀντ' αὐτοῦ δὲ εἰσῆχθη ἐν τοῖς πλινθίοις λίπος, ἔλαιον, κοινὸν βούτυρον, ἢ σοκολάτα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἔχει βαρεῖαν, ταγγὴν ὀσμὴν. Ἐὰν τὰ σπέρματα, ἐξ ὧν ἐπήχθησαν τὰ πλινθία ἦσαν κακῆς ποιότητος, ἀκάθαρτα, ἢ ἐφύχθησαν ὑπὲρ τὸ μέτρον, τότε ἡ ὀσμὴ τῆς σοκολάτας εἶνε ἐμπυρευματικὴ, ἢ γεύσις βαρεῖα καὶ δριμεία, τὰ πλινθία δὲ τρίζουσι μετὰ τῶν ὀδόντων.

Οἱ κόκκοι τοῦ ἀμύλου τοῦ κακάο διακρίνονται διὰ τὸ σμικρότατον αὐτῶν μέγεθος ἀπὸ τῶν κόκκων τοῦ ἀμύλου, τῶν γαιωμήλων καὶ ἄλλων. Τὴν διὰ κοινού ἀμύλου ἢ ἀλεύρου νοθεῖαν ἀνακαλύπτομεν εἴτε διὰ τοῦ μικροσκοπίου εἴτε διὰ χημικῶν μέσων, ἐπιχέοντες π.χ. εἰς διάλυσιν σοκολάτας ἐν ὕδατι θάμμα ἰωδίου· ἐὰν σχηματισθῆ κυανοῦν χρῶμα ζωηρὸν τότε περιέχει ξένον ἄμυλον ἢ ἄλευρον. Ἡ λεπτὴ κόνις τῶν κεράμων ἢ πλινθίων, ἢ ὄχρα, τὸ ἄμμιον καὶ τὰ παρόμοια σχηματίζουσι εἰς τὴν ὕδατὸν διάλυσιν τῆς σοκολάτας κατακάθισμα ἐρυθρὸν. Τὸ ἄμμιον ἀνιχνεύομεν ῥίπτοντες τεμάχιον αὐτῆς ἐπὶ ἀνημέμων ἀνθράκων, ὅτε ἀναπτύσσεται θειώδες ὄξυς (ἀναγνωρίζομενον ἐκ τῆς διαπεραστικῆς αὐτοῦ ὀσμῆς). Σοκολάτα, ἣτις βραζομένη μετ' ὕδατος γίνεται λίαν πηκτὴ εἶνε ἀπορριπτέα, διότι περιέχει ἄλευρον καὶ παρομοίας οὐσίας. Ἀπορριπτέα τέλος εἶνε καὶ τὰ πλινθία τὰ ὑπ' ἐντόμων ἢ καμπῶν διαθεβρωμένα διότι καταδεικνύουσι νοθεῖαν ἢ κακὴν παρασκευήν.

Πῶς δὲ ἡ σοκολάτα βράζεται μᾶς διδάσκει ὁ κ. Παυλίδης ἐν σελίδι 47 τοῦ φυλλαδίου του.

«Διὰ νὰ θράσῃ σοκολάταν ἐτοιμάζεις εἰς κόβιν μέρος αὐτῆς, τὸ ὅποιον θέτεις εἰς εὐρύχωρον ἀγγεῖον· ἀκολουθῶς εἰς ἕτερον μετάλλινον ἀγγεῖον θέτεις ποσὸν ὕδατος ἀνάλογον τῆς προσδιορισθείσης σοκολάτας, τὸ ὅποιον θέτεις εἰς τὸ πῦρ καὶ λαμβάνει μίαν θράσιν· ἐκ τοῦ ζέοντος ὕδατος χύνεις μικρὰν ποσότητα ἐντὸς τοῦ ἀγγείου εἰς ὃ εὐρίσκεται ἡ κόνις τῆς σοκολάτας, μετὰ δὲ ταῦτα λαμβάνεις κοχλιάριον καὶ θλίβεις τὴν ἐντὸς τοῦ ὕδατος κόνιν ἕως οὗ γείνη ἀρκετὴ ἔνωσις αὐτῶν εἰς εἶδος γαλακτώματος· χύνεις δὲ τοῦτο ἐντὸς τοῦ ἐπὶ τοῦ πυρὸς μεταλλίνου ἀγγείου τοῦ περιέχοντος τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ὕδατος καὶ ἀφοῦ λάβει ἡ ἔνωσις αὕτη 2-3 κοχλῆσεις τότε ἡ σοκολάτα εἶνε ἐτοίμη πρὸς πόσιν. Τὸν αὐτὸν τρόπον θέλεις ἀκολουθῆσαι εἰς τὴν μετὰ γάλακτος θράσιν. Ὁ ἐπιθυμῶν ἀφροδῆ τὴν σοκολάταν, ἀνάγκη νὰ προμηθευθῆ βραστήριον (μπρίκι) μετὰ ζύλινον τροχίσκον. Τοιαῦτα δὲ

ἐπιγραφόμενον «Πλυκυσματοποιεῖον Σ. Παυλίδου καὶ Σ'», κατὰσκευάζονται τὰ ἑξῆς εἶδη σοκολάτας· ἐν τῷ εἰρημένῳ καταστήματι· α' σοκολάτα μετὰ βανίλιαν, β' σοκ. τῆς ὕγείας, γ' σοκ. γεμιστὴ μετὰ πραλινῆ praline, δ' σοκ. μετὰ κρέμα, ε' σοκ. μετὰ πιστάκι, ζ' σοκ. εἰς πατιλλίας (μετὰ βανίλιαν), ζ' σοκ. εἰς πατιλλίας (τῆς ὑγείας), η' σοκ. κρυσταλλωμένη. Τέλος πωλεῖται ἐν αὐτῷ καὶ κακάον καθαρόν.